

Проблем речи и мелоса 400/12 125/12

вића. Овога пута, Г. Ст. Радић остао је постојан и одбио позив за улазак у владу.

После неуспеха Г. Вукићевића, припремање концентрационе владе прешло је понова на Г. Давидовића. Б. В.

БЕЛЕШКЕ.

КЊИЖЕНОСТ.

„Међулушко благо“ (музичка драма од М. Настасијевића, музика од С. Настасијевића). Редак је случај, нарочито код нас, да песник, у овом случају писац драме за певање, да он свој текст пише у присној заједници са човеком који ради музику за текст, а музичар своју композицију у присној заједници са постајањем текста. То је случај где уметници Trade истовремено у два гласовна медиума. Сагласни теоријски да реч и мелос треба да буду једно, они траже речи и мелодије тако како би линија певања и линија говорног израза чиниле једну „матерњу мелодију“, тојест траже речи које собом доносе свој музички израз, и музику из које ће се саме по себи чути речи.

Тачу
✓ глас уметника, глас драматичара Настасијевића,

Како музику уз ову драму још нисмо чули, интересоваће нас она у првом реду као језички материјал. Тим језичким материјалом располагао је песник у два смисла: с обзиром на мелодиозност и ритам певања; и с обзиром на оно што теорија стила зове нумерус, што ће рећи врста ритма у самом говорном материјалу, тојест карактер структуре језика. Задатак није ~~мало~~ тежак. Нарочито ако се не заборави малочас речено: да је песник тежио идентификацији мелоса и речи, другим речма, бирао речи које ће „обелоданити“ своју мелодију. У малом тексту од тридесетак страна, врсти либрета, има дакле врло много тражења могућности. Браћа Настасијевићи, који кроз своје теоретисање двоје линију мелодијску и линију говорног израза, и осећају да су мелодија и акценат само у првобитној клици заправо једно, окрећу ипак свој задатак ~~најрадије~~ према факту: да у неким нашим народним попевкама (наравно примитивним) реч и мелос чине целину. ~~према~~ Према томе, ако смо добро разумели, они ~~заметили~~ треба тежити идеалу, ~~идеалу~~ правилно нађени говорни израз и његова мелодија дају суму звучности и оригиналне карактеристике „родног гласа“ кроз једну, не кроз две вредности.

мало, него је
уметник, они

И ако се можемо потпуно сложити са веровањем да су материја мелодија и матерњи акценат у самој основи живота, — (у драми је кроз личност Незнанца дат процес како човек са изгубљеном свешћу о завичају и језику, улази у своју судбину, и довршава је, вођен родним гласом, и истоветован са тим гласом као син са мајком) и ако нам је јасно да један исти родни глас мучи и ~~оног~~ творца који ће пропевати, и оног који ће проговорити у поезији, ~~и~~ ипак не видимо довољно оправдања, чак ни довољно могућности, за одвише зависне методе при стварању текста и музике који ~~ће~~ се заједно изразити. Прво, нечег

Како син са мајком. Ми се можемо сложити са њима да су материја мелодија и матерњи акценат у самој основи живота, и на њима је јасно да је основи

глас се

пред

много

7у

У и независно примарног мора бити у сваком стварању. Друго, одмакнемо ли се од примитивности (успаванки, попевки, тонског мрмона са затвореним устима), убрзо постаје јасно да у музици развој фразе иде по хармонском афинитету, а у тексту по тематичном. Мелос и реч могу ~~и~~ бити једно и цело, *на пример* у следећим примерима:

Пути ми путила, мала,

Гини ми гинуло, мало,

Гугу ми гугило, мало;

Али у ставовима где текст иде до садржајних, овде буфонски језовитих изрека на начин дворских будала у Шекспира:

Аи, да смешне рабање,

Бан ја, унук ми црв!

Пси.

Грица Белу из ушрбе.

То ти је, hero, кад оћеш да си дудов лист —

Дођиће на лору с јесени, биће свиле,...

где дакле нумерус носи јаку идејну карактеристику, ту он, нумерус, остаје супериорно самосталан и солистички акцензован. *У* не слива се с мелосом у смислу губљења себе. *Г*оворни акценат је ту над певањем, а не у певању. Нема истоветности.

Песник музичке драме о којој је реч, као уосталом сваки песник *уопште*, чини напор да кроз свој текст каже, прво, извесне своје идејне намере, и друго, да кроз усмени израз написаног текста саопшти линију мелодиозности која је била у његовој инспирацији заједно са мислима и речима. *У* Настасијевић чини исто-времено трећи напор. За љубав утапања своје поезије у једно и истоветно са певањем, он читав низ мотивација у акцији и психологији оставља искључиво музици; и има у свом тексту, због тога, неприродно нагло мењања у атмосфери догађања, у стиху, избору речи, и синтакси. С обзиром на три своја напора, аутор савлађује врло велике тешкоће у правилној подели лакших и тежих речи, симетричних и несиметричних реченица, јамбски или трохејски наглашених речи. Осећа се на много места да се нумерус жестоко опира ~~у арији~~ арији. Нешто од тог опирања чућемо сигурно и кад се текст буде певао, и *У*ако је сав држан у ~~десетину~~ *у* дикцији женске народне песме, дакле навлаш подешаван матерњој мелодији. *Г*риг је из *Пер Гинт* могао у певање да укледи свега тугованку Сулвејину. Мелодичност певања и мелодичност говора две су специфичне мелодичности, и *У*ако у основи истоветан „родни глас“; отуд је тако тешко створити органску сливеност мелоса и речи, сем да „драма“ као неке код Руса, буде низ слабо, спољашње везаних арија (*Киптеж гороб, Књаз Игор*).

Судећи по утисцима које имамо од других радова *У* Настасијевића, његових прича и песама, ми бисмо рекли да је овај његов „музички“ покушај изашао из његовог пажње вредног

напора око језика нашег у уметничком изразу. Он осећа потребу размекшавања и разгибљивања језика помоћу певања. Порознијим би га хтео учинити. Размакнути му ~~створ~~тврдине и испунити међупросторе звучањем. Он је већ имао извесне успехе да нумерус сагласи са мелодиозном линијом коју је у себи чуо уз свој текст. ~~У тој се~~ успех осећа и у музичкој драми о којој је реч. Ту је особити карактер структуре језика, особити распоред звучних и муклих слоговних елемената, са нарочитим њиховим функцијама при дикцији. Али у тој драми, зато што је она још специјално подешавана да јој се стихови слију са музиком савршено, до истоветности, тако рећи у ~~цару претворе~~ и уђу у певање — у тој драми се уочљивије истакли и извесни механизми ауторове технике. ~~Н~~Настасијевић, слично Л. Костићу, има особити дар да једну основу речи види под разним граматичким и мелодичним угловима, и опет као Л. Костић, има помало опсесију основичку. Он нам доста често даје ниансе које су више флексивне него мелодиозне; и то се, како рекосмо, јаче но обично осетило у тексту који је намењен певању. Текст је препун игре са основама које прелазе у изведене речи, и са речима које се јављају у разним падежима. Полиптотони међутим необично сметају музици:

*Кожа нек не жали кожу,
Заглуши злогукe заглуши;*

Не сметају онда ако су, као *ла ла ла*, слоговна вокализација без смисла. Имамо даље, због неког читаоцу нејасног инсистирања (условљеног партитуром, вероватно), и стих ове врсте

Кам л' купу вина.

И још доста места где се одједаред прелази из ~~познато~~у ритам уљуљкане дикције у разакцентованост, и нарочито у ~~непријатну~~ несиметрију сасвим обичне прозе. Види се да је аутор био у тешком проблему и у тражењу. Он уосталом и сам говори о „првом кораку за чистија остварења“. Види се то и по драматичном спеву као целини: изукрштан је ~~линијама~~ сваковрсним приготовљавањем за мелодизацију, комплекс је елемената митско баладичних, национално романтичких, расно филозофских и трагичних. Није аутору недостајала синтетична снага, али се намера ипак провиди. Уосталом, ствар је рађена за музику, и заправо ће се о њој моћи говорити тек кад буде отпевана.

ИСИДОРА СЕКУЛИЋ.

Мађарска антологија модерне српске лирике (Debreczeni József és Szenteleky Kornél: *Bazsalikom*. Modern szerb költők antológiája, Subotica, 1928). — Талентовани и симпатични мађарски песник и приповедач, Г. Корнел Сентелеки, који је уредио ову антологију, а превео је заједно са песником Г. Јожефом Дебреценијем, који је иначе, у више махова већ, показао лепо интересовање и разумевање наше савремене књижевности, пише у предговору ове антологије: „Извесно је да ће

их бити који ће нам пребацити што је из ове антологије изостављено једно или два имена, и то када су други неза-служно ушли у њу, многи ће можда узалудно тражити коју популарну песмицу, а машући главом сретће се са неколико бледих, слабих стихова, који се увукоше на странице ове књиге. Све је то због тога... што наш смер није био оцењивање, него упознавање.“ „Нашу личну симпатију и антипатију према појединим песницима, односно правцима, ми смо — колико је то већ могуће — угушили, хотећи дати просто умањену слику модерне српске лирике, и у овој нашој намери нисмо били руковођени никаквим филозофским или естетичким принципима.“ На крају, Г. Сентелеки још вели: „Бескрајно жалим што ову антологију нисам могао саставити са оним уметничким укусом и савршенством којим је Богдан Поповић саставио његову, у којој је ваљда сваки стих уживање и прави доживљај...“

Међутим, ово је врло добра антологија, добра у сваком погледу. Прва је, и неоспорна, заслуга њенога састављача што је потпуно ушао у наше књижевне прилике и што је обавештен о њима непосредно, из прве руке. То се види из лепо и стварно писаног предговора, најзад из целе књиге. У антологији су заступљени: са десет песама Јован Дучић; са по пет песама: Милан Ракић, Алекса Шантић, Августин Ујевић; са по четири песме: Вељко Петровић, Милош Црњански, Жарко Васиљевић; са по три песме: Војислав Илић, Тодор Манојловић, Густав Крклец, Гвидо Тартаља, Велимир Рајић, Божидар Ковачевић; са по две песме: Десанка Максимовић, Раде Драинац, Милета Јакшић, Сима Пандуровић, Светислав Стефановић, Милан Ђурчин, Душан Васиљев; по једном песмом су приказани: Иво Андрић, Аница Ђукић, Хамза Хумо, Даница Марковић, Сибе Миличић, Ненад Митров, Милорад Митровић, Божа Николајевић, Милош Петровић, Владислав Петковић-Dis, Душан Симић и Јела Спиридоновић-Савић.

Већину песама (четрдесет девет од осамдесет једне, колико свега има у антологији) превео је сам састављач. Његови су преводи врло верни, каткада врло добри, каткада ванредни, увек су читки и увек су песма, а увек пренесу оно што је битно, најважније и најиндивидуалније у оригиналу. Ујевићева „Свакидашња јадиковка“, на пример, један од чудесно успешних Сентелекијевих превода, задржала је сву безазлену непосредност, прекрасну и свежу простоту оригинала; одлични су, даље, његови преводи Дучића, Ракића, Црњанског Десанке Максимовић, Тодора Манојловића, Ива Андрића.

Г. Јожеф Дебрецени се већ мање држао оригинала: он је, вероватно по угледу на неке мађарске (Петефи, Бабић) а можда и стране, преводиоце-песнике више склон препевавању; он, у свом преводу, не задржава стално облик оригиналнога текста (Шантићев сонет „Госпођици...“ он не преводи сонетом), и, чини се, више воли да из песме узме само један — каткада не нај-